

UPADEK REPUBLIKI RZYMSKIEJ

I POWSTANIE CESARSTWA RZYMSKIEGO

1. Przyczyny kryzysu republiki rzymskiej w I w.p.n.e.

- administracja republiki rzymskiej nie była dostosowana do olbrzymich rozmiarów jakie osiągnęło imperium w I w. p.n.e.
- ustrój republiki również „nie pasował” do rozmiarów imperium. Był typowy dla miasta – państwa.
- wytworzył się system patronatu, który polegał na tym, iż bogaty rzymianin (patron) brał w opiekę ubogiego (klienta), który w zamian za to oddawał mu swój głos na obradach Zgromadzenia.
- system podatkowy był niesprawny – nadużycia podatkowe, wielkość podatków nie była uzależniona od dochodów.
- nie było stałego wojska – wraz z ubożeniem części społeczeństwa, zmniejszała się również liczba potencjalnych żołnierzy, podczas gdy obszar państwa, którego należało bronić, znacznie się powiększył.
- reforma armii Mariusza w latach 104 – 100 p.n.e. – powołanie zaciężnej armii = armii zawodowej. Każdy obywatel rzymski mógł odłąć zaciągnąć się do wojska i za swoją służbę otrzymać żołd. Udział w kampaniach wojennych mógł być źródłem bogactwa gdyż żołnierze mieli prawo do udziału w łupach, a oprócz tego mogli otrzymać ziemię po zakończeniu służby. Bardzo dużo zależało więc od tego kto dowodził – żołnierze uwielbiali zwycięskich dowódców, którym byli ślepo posłuszni i których znaczenie zaczęło gwałtownie rosnać.
- Pojawiły się jednostki, które nie chciały dużej ustroju republiki gdyż pragnęły większej władzy. Byli to albo wodzowie zwycięskich armii lub najbogatsi – zaczęli rywalizować między sobą o władzę co doprowadziło do wybuchu wojen domowych w I w. p.n.e.

2. Kryzys republiki rzymskiej

a) I triumwirat – 60 r. p.n.e. – zawiązali go: Gnejusz Pompejusz, Marek Licyniusz Krassus, Gajusz Juliusz Cezar. Rozpad triumwiratu p śmierci Marka Krassusa, który został zamordowany w 53 r. p.n.e.

b) Wojna domowa 49 – 45 r. p.n.e. – między Cezarem a Pompejuszem. Cezar gdy wkraczał do Italii przekroczył rzekę Rubikon stwierdzając „Alea iacta est” – *Kości zostały rzucone* – od tej pory stwierdzenie to oznacza, że nie można już zawrócić z raz obranej drogi. Juliusz Cezar pokonał Gnejusza Pompejusza w bitwie pod Farsalos (48 r.p.n.e.).

c) Dyktatura Cezara – Reformy Juliusza Cezara:

- ograniczył bezpłatne rozdawnictwo zboża
- zmniejszył ilość proletariuszy w Rzymie
- stworzył dogodne możliwości osiedlania się w prowincjach
- wprowadził ustawę ograniczającą nadużycia w prowincjach, która polegała na kontroli zbieranych podatków (surowe kary dla tych, którzy dopuszczali się nadużyć)
- nadał obywatelstwo rzymskie mieszkańcom prowincji
- przeprowadził reformę kalendarza wprowadzając kalendarz juliański (4 rok – rokiem przestępnym)
- zwiększył liczbę senatorów do 900

Juliusz Cezar został zamordowany 15 marca 44 r. p.n.e. (tzw. idy marcowe) przez senatorów, którzy obawiali się, że chce przejąć władzę i dalej ograniczać rolę senatu – bali się, że zniesie republikę.

d) wojna domowa 44 – 42 r. p.n.e.

Zwolennicy Cezara pokonali zwolenników republiki w bitwie pod Filippi w 42 r. p.n.e., a później podzielili władzę pomiędzy siebie.

e) II triumwirat – 43 r. p.n.e. W jego skład weszli: Marek Antoniusz, Gajusz Oktawian, Marek Emiliusz Lepidus

3. Powstanie cesarstwa rzymskiego

Po śmierci Marka Lepidusa Oktawian i Marek Antoniusz podzielili obszar imperium między siebie – Marek Antoniusz wziął część wschodnią, a Gajusz Oktawian – zachodnią.

Ostatecznie doszło między nimi do **wojny** – w **31 r.p.n.e. Marek Antoniusz i Kleopatra zostali pokonani w bitwie pod Akcjum**. Pełną władzę w Rzymie przejął Gajusz Oktawian, który w 29 r. p.n.e. odbył triumf i zamknął świątynię Janusa, na znak zakończenia wojen domowych. Po 2 latach zniósł republikę i utworzył cesarstwo rzymskie.

4. Ustrój cesarstwa rzymskiego 27 p.n.e. – 476 r.

Senat w 27 r. p.n.e. powierzył Gajuszowi Oktawianowi liczne godności, które zadecydowały o ustroju cesarstwa. Nadano mu tytuł:

- imperatora
- Augusta (boskiego)

Od tej pory Oktawian stał się **pierwszym cesarzem Rzymu – Oktawianem Augustem**.

Dzieje Cesarstwa Rzymskiego możemy podzielić na dwa okresy, biorąc pod uwagę system rządów, czyli ustrój

- (1) wczesne cesarstwo rzymskie – Oktawian August wprowadził ustrój pryncypatu, który polegał na zachowaniu pozorów republiki
- (2) późne cesarstwo rzymskie – Dioklecjan w III w. wprowadził ustrój dominatu, czyli monarchię absolutną

Pryncypat – ustrój pierwszego okresu cesarstwa, w którym zachowano urzędy i instytucje republikańskie, jednak ich władza została skupiona w ręku „**pierwszego senatora**” (princeps senatus), który uzyskał również tytuł cezara.

Władca = cesarz – skupiał w swym ręku władzę jako:

- imperator – najwyższy wódz
- princeps senatus – pierwszy senator
- prokonsul – zarządzał jako namiestnik 18 prowincjami rzymskimi
- najwyższy kapłan
- trybun ludowy
- cenzor układający listy senatorów

Zlikwidowano Zgromadzenie obywateli, zachowano senat, który miał jednak ograniczone znaczenie.

Dominat – wprowadzony w 284 r. przez Dioklecjana. (od dominus – pan). Ustrój, w którym cesarz miał nieograniczoną władzę. Początkowo wprowadził system rządów nazywany **tetrarchią** gdyż jednocześnie cesarstwem rządziły 4 osoby: 2 Augustów (jeden dla Wschodu drugi dla Zachodu) i 2 Cezarów, którzy mieli mniejszą władzę i byli szykowani na następców Augustów. Pomysł ten nie przetrwał. Od tej pory cesarz nie dzielił się władzą z nikim.